

Sissi piercinggel. Látomások Miramarében

A sor végén álló fiatalok nehezen hiszik el, amit mondanak nekik. Minden egyes termet végig kell nézniük, főként pedig meg kell hallgatniuk az idegenvezetőt, egy náluk alig idősebb lányt, aki, mintha karót nyelt volna, úgy áll előttük, mindennel felszerelve, teljes hivatástudattal, sorszámmal a nyakában. Magyarok és fáradtak. Pécsről körülbelül öt óra lehet idáig az út, nem számolva a pisiszüneteket. Kinn szeretnének maradni a szabadban, frizbizni a parkban, lepihenni a fenyők alatt, fotózkodni a telefonjukkal, ám a programban most múzeumlátogatás következik. Délután vigasztalóan néhány órát kapnak vásárlásra a Torri d'Europában, az azték mauzóleum formájú új bevásárlóközpontban, ahová minden országból, ahonnan autóbusszal ide lehet jönni, érkeznek is a vásárlók. De most a kultúrán a sor. Ami ott van fenyegetően az „antik stílusú” vitrinek mögött. Közben egy másik csoport – genovai nyugdíjas nők, a derekukra csatolt kötelező esőkabáttal, sose lehet tudni – menetre készen, miközben idegenvezetőjük már hadarja is: „A Miramare kastély és a park a grignanói karszt egyik sziklafokára épült Habsburg Ferdinánd Miksa főherceg (1832–1867), Ferenc József osztrák császár öccsének kívánsága szerint. Kérem, jöjjenek előrébb, igen, közelebb. Karl Junker tervei alapján indult meg az építkezés, és a kastély külső burkolata 1860-ban már készen is volt. A berendezés és a belső dekoráció Franz és Julius Hofmann tervei alapján készült el 1864-ben, amikor Miksa már Mexikóban tartózkodott. Miksát mexikói császárrá koronázták, majd Querétaróban 1867-ben golyó általi halálra ítélték. Azon kevés főúri rezidenciák közül, amelyeket nem építettek újjá, a maga bútorzatával és eklektikus díszítésével ez a kastély a tizenkilencedik század közepi életstílus báját tükrözi, ott, ahol a mediterrán hatás a jellegzetes északi formák hangulatával találkozik.” Az idegenvezető persze átsiklik a kastély két lakójának szerencsétlen sorsa fölött: az egyikük, a férj, akivel a mexikói sortűz végez, mielőtt még ideje lett volna élvezni a kastély pompáját és remek díványait, a feleség, aki megözvegyül, és megbolondul az unalomtól és a fájdalomtól (de főleg az unalomtól). Az idegenvezető nem beszél Carlotta elmeállapotáról, és arról a szóbeszédről sem, mely szerint tébolyodottnak nyilvánítása az udvar ötlete volt csupán, hogy a lehető legdiplomatikusabb módon leplezzék a hercegnő kommunizmus iránti szimpátiáját.

Mauro Covacich 1965-ben született, filozófiát tanult a trieszti egyetemen. Első regénye 1993-ban jelent meg, poétikájának egyik jellemző motívuma a személyes identitás keresése. Munkatársa a *Corriere della Sera*-nak, *Safari* címmel rádiójátékot készített a boszniai háborúról. *Trieste sottosopra* (A felfordított Trieszt) című, 2006-ban megjelent kötetében tizenöt esszében mutatja be Trieszt sokszínű arcát.

A pécsi fiatalok felkészültek a belépésre, türelmes birkanyájként indulnak el a férlárnyékban lévő jegypénztár felé. Néhányan még egy utolsó pillantást vetnek a falcsipkézet, a toronydíszek, a homlokzat megnyugtató formáira. Valójában a kastély pont úgy néz ki, ahogyan egy kastélytól elvárható, vagy inkább ahogyan mondjuk tízévesen az ember elképzeli egy kastélyt. Hófehér, érintetlen, középkorias, mintha kartonpapírból vágták volna ki a körvonalait. A magyarok nem kérnek mást, mint hogy tovább nézhessék kívülről – huszonekét hektár a gyönyörű park, ami lágyan emelkedik felfelé, tetejéről láthatod a tengert és a sziklákat, és küldhetsz sms-t annak, akinek akarsz, vagy heverészhatsz a fejhallgatóddal, csaphatod a szelet a lányoknak, vagy akár tovább nézheted a kastély homlokzatát – de nem, itt most be kell menni az épületbe, különben nincs vásárlás a Torri d'Europában.

A hátuk mögött a szökőkút virágos szegélye és a következő csoport érkezése miatt nyitva maradt kapu között elhúzó két lány futómezt. Jó néhány fej utánuk fordul. Barnák, már április elején jól lesültek, látszik erős farizmusuk a nadrágban, a köldökükben a piercing szilárdan áll, jól tartja a hasizmus erős hálózata. Két trieszti nő – láthatóan már nem éppen lányok – ebédszünetben.

Azok közül, akik megfordultak utánuk, hányan tették ezt ösztönös vonzódás miatt, és hányan azért, mert sokkot kaptak attól, hogy az induláskor bennük élő, Sissivel, operettel, szalonokkal, arisztokráciával teli Trieszt-kép összetörni látszott? Azért kérdezem ezt, mert egy csomó embert ismerek, akik néhány napos trieszti tartózkodás után elárulták zavarodottságukat. Az első pillanatban minden a várakozásokat látszik igazolni, és az a benyomásod, hogy mindjárt Romy Schneider fog előtted elvonulni hintóban, aztán kezded megérteni – ahogyan ezek a kirándulók is –, hogy a közhelyek nem számolnak a valódi város összetett világával. Még sincs ellentmondás. Vagyis inkább Trieszt valóságos identitása a maga ellentmondásos természetén át mutatkozik meg. Sissi például, a szép Sissi, aki gyakran jött ide, hogy meglátogassa bolond sógornőjét, két órát tornázott naponta. Szerette a hosszú sétákat a parkon túl is, mindig kíséret nélkül (így történhetett, hogy 1898-ban, egy hűvös szeptemberi reggelen Luigi Lucheni anarchista több késszúrással megölte a Genfi-tó partján). Schönbrunnban Sissi hercegnő gyűrűkőn is edzett, amiket egy tükrökkel borított teremben szereltetett fel a méregdrága mennyezetre. Megrögzött diétázó volt, olyannyira, hogy szinte ő vezette be az első anorexiás divatot, azt a gyötrelmes érzékenységet, amivel tele vannak a Soho vegán éttermei. Adózott a tetoválás szeszélyének is. Egyszóval az igazi Sissi, éppen mint az igazi Trieszt, nem az, amit mindig is elképzeltetek, nem Romy Schneider, és nem is az az idős asszony, aki még most is tizenkilencedik századi nagyszonyként felcicomázva járja a belvárosi utcákat. Nem, Sissi, csakúgy mint Trieszt, egy mai fiatal, tetovált, izmos, egészségtudatos negyvenes nő, akit könnyűszerrel el tudok képzelni, amint elektrokoagulátorral epilátatja magát, le van sülvé, és miért is ne, piercing van a köldökében, mint az előbbi két futónőnek.

Továbbmegyek a park felsőbb része felé, oda, amelyik Grignano picinyke állomása felé nyúlik tovább, a sziklába vajt alagút fölött. Ebben halad tovább a part menti út, majd a terep hosszú törzsű fákból álló kis erdővé változik, egyre lágyabb ívben és egyre ritkásabban magasodó fákkal. Itt megváltozik a látogatók összetétele. Leginkább külföldiekből áll, de ők nem turisták. Ők a Sissa (Felsőfokú Tanulmányok Nemzetközi Iskolája) tudósai. Matematikusok, fizikusok, csillagá-

szok, genetikusok, neurobiológusok, többnyire távol-keletiek, az uzsonnás zacskójukkal sétálnak, amit mint újszülöttet fognak a kezükben, a fejüket úgy tartják, hogy látszik, szippantani akarnak néhányat a jó levegőből, mielőtt visszamennének, és a tudományok nagy kérdésein törnék a fejüket a szép, csillogó üvegablakos épületekben, amelyek feljebb, a meredeken kanyargó Beirut utcát szegélyezik. A Sissa intézetei gyakorlatilag a Nobel-díjasok fészkei, meg azon kutatóké, akik nemsokára meg is kapják ezt az elismerést. Érdemes volna megmérni a környék sugárzását, a rendkívüli tehetségek akkora számban vannak itt jelen. Mintha érezném is a magas fokú agyi működést, az egyenletek és gondolatok ama elektromágneses mezejét, amibe éppen most lépek be. Könnyed fejmozdulattal üdvözlök egy padon ülő indiait, ő mosollyal viszonzza. A térdén egy kis tálkát egyensúlyoz, ebből veszeget az ujaival valamilyen főtt gabonát. Vajon a Sissa menzáján lehet-e keleti ételeket kapni, vagy az indiai tudós ma reggel készítette ezt magának, mielőtt munkába indult? Legszívesebben megkérdezném tőle. Az egyik Nobel-díjas egyébként egy matematikus, ha nem tévedek, indiai. Közben két másikkal találkozom, kínainak néznek ki, így lemondok arról, hogy megzavarjam az indiait, miközben ő az agyát táplálja, és az annak otthont adó testet.

Több mint becses itt a Sissa tudósainak jelenléte, mégsem tartoznak abba a képbe, amit Trieszt magáról mutat – kivéve talán azokat a helyzeteket, amikor a nyilvánosság előtt szerepelnek. Gyantaillatú menedékükben élnek itt, a miramarei fenyvesek között. A városban ritkán fordulnak meg, elkerülik – persze nem tudatosan – azt a Közép-Európa-képet, amit viszont a turisták a város életének eldugott részleteiben azonnal megtalálnak.

Trieszt minden tekintetben Közép-Európa tökéletes metonímiája – Habsburg-örökség, fajok keveredése, többnyelvűség és legfőképpen nagy lélegzetű és európai értelemben erőteljes jegyekkel bíró irodalmi hagyomány –, ha azt mondd, Trieszt, mindezekre egyszerre tudsz gondolni. Ám ha itt laksz ma, a huszonegyedik század első éveiben, az az érzésed, hogy a közép-európai kultúra, így tehát a „triesztiség” is az irodalmi önkifejezésben nemcsak a saját megkülönböztető minőségét, hanem a saját történetét is megtalálta. Vagyis azt gondolom, hogy Közép-Európa nem csupán közép-európai könyvekből áll, amelyek újraírják a közép-európai imázst, hanem mindenekelőtt közép-európai emberekből, akik minden reggel felébrednek, reggeliznek, munkába mennek vagy tanulnak, és nem úgy tűnik számomra, mintha az irodalmiasság megelégedne ezekkel a jelenségekkel. Amennyiben, mint ahogyan remélem, az irodalom az, ami az életből táplálkozik, és nem fordítva, akkor jó, ha megfigyeljük, hogy mennyivel változatosabb, elmentmondásosabb és talán mennyivel érdekesebb is a trieszti élet ahhoz a jóllehet hízelgő közhelyhez képest, amibe bezáródott. Ezt a gyönyörű parkot, amely Habsburg Miksa gondos kertészeinek keze munkája, most indiai matematikusok és kubista mintás tornaruhás maratonfutónők látogatják. Ma az én városom egy lycra bodyba öltözött, kobaltkék hajú Sissi, nyakán szalamandratetoválással. Hercegnőhöz illő, keskeny ujjai vannak, de rágja a körmét.

Ha jobban megnézzük, nem is jelenbéli változásról, a szokásos, egy adott korszakhoz kötődő szinkretizmusról van szó. Az osztrák–magyar Trieszt mellett mindig is volt egy másik Trieszt. Az irodalmi kávéházak, Svevo és Joyce mély barátságának városa mellett mindig ott volt egy másik, finom és fesztelen, pika-

reszk, szinte carioca-jellegű város. Ott van a barcolai tengerparti sétány például, ahol az emberek az év hat hónapjában napoznak, és októberben is fürdenek a tengerben. Van valami antik, morális hedonizmus a triesztiekben. És egyfajta easy-going modern vitalitás is, kaliforniai módra. Olyan életszeretet, amit a venetóiak és az udineiek élvhajhászásnak tartanak, csak azért, mert elüt az északi termelés és profitszerzés standardjaitól. Nem véletlen, hogy sokan közülük Triesztet észak Nápolyának tartják.

Íme, ez Trieszt, és ez a triesztiség nem jutott el a könyvek lapjáiig, nem lett belőle irodalom. Mégis igaza van a genovai nyugdíjas nők idegenvezetőjének, amikor azt mondja: „Olyan hely ez, ahol a mediterrán hatás a jellegzetes északi formák hangulatával találkozik”.

Miközben megcsodáljátok Carlotta szobáinak csipkéit és lámpáit, ahogyan a szegény pécsi fiatalok fogják ezt tenni, soha ne feledjétek: keressetek egy ablakot, pillantsatok ki a napra, a tengerre, tartsátok észben, hogy Trieszt déli város, Észak-Európa legdélibb városa.

Lemegek egy ösvényen a nyugatra fekvő réteken át, amelyek mintha a grignanói öbölre néző természetes teraszok volnának, fűszőnyegekkkel, amelyek meg-megvillannak a matrózruhas középiskolások hátizsákjai között. Ezeknek a tavaszi kiáltásoknak az öröme olyannyira erős, hogy szinte tapintani lehet. Kártyáznak, futkároznak, nevetnek, nevetnek, mint a bolondok – különösen a lányok, párban, sugdolóznak, úgy tesznek, mintha csipkedéseket hárdítanának el az egyik kezükkel, a másik mindig a mobilhoz van tapadva – mohón veszik a friss levegőt, amit most lehet, ezekben a napokban, április elején. Miramaréban lógni mindig is kötelező volt minden generáció számára, különben a triesztiiek felnőtt korukban is szeretik ezt a parkot, azon ritka helyek egyikét, ahol a turisták és a helyiek véletlenszerűen ugyan, de keverednek egymással.

Visszafelé, a kijárat felé veszem az utam, és egy pillanatra megállok a kavicsos sávon Grignano fölött. Nekitámaszkodom a korlátnak az érmével működő távcsövek mellett, bámulom a sorba rakott asztalokat a kávéházak teraszán odalent, a hátrahajtott fejeket, a napnak kínált nyakak orgazmusát, aztán a kikötőt, egy fickó éppen a vitorlát kötözi a bumrhoz, egy sikkes éttermet, ahol a teraszon meghagyták az ott növekvő fenyőket, amelyek már a tetőig érnek. Lejjebb, de még szabad szemmel is jól láthatóan ott van Bagno Riviera, húsz méter magas betonoszlopával, ami megtöri a partszakasz zöldesbarnás bővületét, és amiről a vendégnek az az ötlete támadhat, hogy lifttel tud lemenni a partra. Látom, ahogyan munkások festik a kabinokat. Két nyáron át én is ezen a strandon dolgoztam. A fürdőmesterek legszebb időszaka ez, amikor ellenőrzöd az evezősvillákat, megolajozod a csigákat, lesöpröd a homokot és a leveleket a vécékről, lesúrolod az algát a lépcsőkről, kisöpröd a túleveleket az ereszcatornából, együtt uzsonnázol a többiekkel, lógatjátok a lábátokat a mólóról, még nincs meleg, nincsenek emberek, senki, de lényegében mégis elkezdődött a szezon. Aztán jön a hajófelügyelet, az izzadság, a hordárkodás, a borraivaló, a lányok, igen, a lányok is, de csak később – most április van, és festik a kabinokat.

Grignano lényegében az adriai tengerpart utolsó homokos szakasza. Nincs igazi hullámtér – a tengerhez vezető utat lebetonozták –, de a vízben ugyanazt a ho-

mokot találod, mint amit Riminiben is. Miramarétól kezdődően sziklás a tengerfenék, határozottan sziklás egész Isztria és Dalmácia partvidékén, mintha egy másik tenger kezdetét jelölné, az átlátszót, a kristálytiszta, és talán egy másik földet is. Grignano a Nyugat utolsó métere. Innen, pont ettől a miramarei korláttól, amire támaszkodtam, kezdődik Trieszt, a sziklával, a szelekkel, egy nem éppen egzotikus világ színeivel, ám ami bizonyára kevésbé bensőséges a venetóiaknak és az emília-romagnaiaknak.

Nem tudom megmondani, hogy a központi parkoló tumultusában ott vannak-e a magyarok. A genovai nyugdíjas nők igen, könnyen felismerhetők az eskabátjukról és a szinte egyöntetűen kékes színű dauerjükről. Néhányuk hóna alatt ott a múzeum katalógusa. Mindegyiküknek egy oktávval magasabb a hangja, mivel most következik a nap csúcspontja: halvacSORa az egyik csoportokra szakosodott étteremben a száz közül itt, a rabuiesei határátkelőhelynél. Van itt osztrák, jó néhány olasz és egy cseh autóbusz. A pécsit nem látom. Szeretném azt hinni, hogy ez jó jel a kastélyba hurcolt fiatalok miatt. Gondolni sem merek arra, hogy hol nyithatják ki végre az ebédre hozott zacskóikat. Az állomás mögötti téren? A körgyűrű egyik megállójában? Én tudom, hová vittem volna őket. Elhagyom a tolongó tömeget, s közben azt képzelem, hogy velem vannak. Most én vagyok a csoportvezető. Elég megtenni további két-három száz métert, és megint nyugodtan sétálhatunk anélkül, hogy bárkibe beleütköznénk – közben jönnek még futó Sissik, mások görkorcsoLYáznak, vannak Sissik, akik kerékpároznak –, itt a turisták már általában buszon ülnek, nem látják a fehér oszlopokat, a távolabb elnyúló város fenséges testét, mivel az épp a menetiránnyal szemben van. Ahogy odaérünk a csendőrlaktanyához – azt hiszem, Olaszország legszerencsésebb csendőrei ők –, van egy elbűvölő kis partszakasz, ami még a park tenger felőli részéhez tartozik, tehát el van zárva a fürdőzők elől. Amikor ötödikes voltam, a tanárnőnk elhozott egyszer ide bennünket egy május végi reggelen, hogy takarítsunk a strandon. Kesztyű, nejlonzacSKó, és gyérünk! Ez 1976-ban volt, amikor a környezet védelme még valami nagyon úttörő és enyhén törvénysértő cselekedetnek számított, legalábbis Olaszországban. Azon a reggelen én és négy másik pernahajder titokban megfürödtünk. Umberto lábáról lejött a bakancsa a vízben, ő meg visítani kezdett, mint egy disznó, mert nem tudta újra felvenni. Soha nem fogom elfelejteni a tanárnő rémületét, amikor meglátott bennünket alsógyatyában, átfagyva, Umbertóval, aki reménytelen harcot vívott a bakancsáért. Megpróbált segíteni neki, de rögtön sírva fakadt ő is. Mintha magára vállalta volna amiatti felelősségünket, hogy bementünk a vízbe, és amiatt is, hogy Umberto bakancsa összement. Ha esetleg Susanna Montecalvo olvassa ezeket a sorokat, szeretném, ha tudná: én aznap reggel megértettem, mit jelent tévedni, és számomra, kis termete ellenére örökre ő marad a nevelés egyik óriása.

És most azt jut eszembe, hogy vajon az a firenzei lány beilleszkedett-e a város életébe, megtalálta-e a szerelmet egy trieszti fiatalember személyében, aki elmesélte neki a hely titkát. Én a magyar fiataljaimnak azonnal megmutatnám a sziklát. Miközben a szendvicseiket majszolnák a tenger közvetlen közelében, megkérném őket, hogy forduljanak meg, és nézzék azt az ananász formájú sziklát, ami körülbelül tíz méter magasán emelkedik a laktanyával szemközt. Ott a bokrok között aligha volna hely, hogy egyáltalán állva maradjunk, anélkül, hogy le-

gurulnánk, viszont – íme a meglepetés! – van rajta egy természetes nyereg, amit mintha pont arra találtak volna ki, hogy leheveredjünk rá... kettesben. A magyar fiataljaimnak elárulnám, hogy a tenger felőli oldalon, azaz a rejtett részen nagyon könnyen fel lehet ide jutni. Nyári estéken olyan, mintha egy lakatlan szigeten lennénk – a háttérben a város hunyorgó fényeivel és a végre elsötétült ég világító csillagaival –, olyan, mintha egy, a semmi közepén felejtett ananász koronáján ülnénk, noha az autóbuszparkolótól és a laktanyától csak néhány lépésre vagyunk. Természetesen lehet, hogy az a pár, aki felmegy oda, csak beszélgetni fog, legalábbis ezt kellene mondanom a magyar fiataljaimnak – de jobban megvizsgálva a szikláról lejövők arcát, ritkán történik csupán ez. Igen, azt volna kedvem mondani nekik: látogassatok el ide néhány év múlva a szerelmeikkel, és ha nincs lenn autó (ami a „foglalt” egyezményes jele), álljatok oda a tiétekkel, és menjetek föl, hogy élvezzétek az estét. Többet mutat Trieszt önmagából ezzel az ananással, mint azok a szobák, amiket az imént láttatok a kastélyban.

SZOKÁCS KINGA fordítása